

«Βούτσεκ» του Μπύχνερ στο θέατρο «Άττις»

Το έργο του Μπύχνερ αποτελεί πράγματι πολύπλοκη σύνθεση, σε πολλά σημεία «ερμητική», καθώς η εξιστόρηση στηρίζεται κυρίως στην άκρατη χρήση της μετωνυμίας και της συνεκδοχής, της λιτότητας και του ασύνδετου.

Μαρίκα Θωμαδάκη

27/11/2013

Η θεατρική ομάδα, «Σημείο Μηδέν», παρουσιάζει στον νέο χώρο του θεάτρου «Άττις», το εμβληματικής σημασίας, για την παγκόσμια δραματολογία, έργο του Γκέοργκ Μπύχνερ «Βούτσεκ». Η άρτια μετάφραση της Ιωάννας Μεϊτάνη προκρίνει την καθαρότητα του λόγου, διευκολύνοντας έτσι τον σκηνοθέτη και τους ηθοποιούς. Το έργο του Μπύχνερ αποτελεί πράγματι πολύπλοκη σύνθεση, σε πολλά σημεία «ερμητική», καθώς η εξιστόρηση στηρίζεται κυρίως στην άκρατη χρήση της μετωνυμίας και της συνεκδοχής, της λιτότητας και του ασύνδετου. Εντούτοις, το δραματούργημα διατηρεί και συντηρεί την εξέχουσα τραγικότητα που αναδύεται μέσα από το επικολυρικό εποικοδόμημα της σκηνικής πραγμάτωσης. Αυτό δηλώνει, ως ένα μεγάλο βαθμό τους εξαιρετικούς χειρισμούς του σκηνοθέτη Σάββα Στρούμπου, ο οποίος αποφεύγει με τέχνη την ευθύγραμμη διάταξη των «τεκταινομένων», των σχετικών με τη μυθιστορία. Με άλλα λόγια, η αφήγηση ακολουθεί μεν τον συνταγματικό άξονα, ως νοητή όμως γραμμή, παρεμβάλλοντας έναν υποδειγματικό παραδειγματικό άξονα, σε διακεκριμένα πεδία του λόγου. Όπως είναι φυσικό, η σκηνοθεσία του κ. Στρούμπου δίνει έμφαση στη δραματικότητα και στις έννοιες που αυτή δημιουργεί, υπακούοντας στις επιταγές της επεισοδιώδους δράσεως του έργου.

Με γνώμονα τη στοιχειώδη νοηματοδότηση του σκηνικού, που επιμελείται ο Γιώργος Κολιός, ο σκηνοθέτης προάγει την πρόκληση, δια μέσου της λακωνικής έκφρασης του ρυθμού, στον οποίο οφείλεται η ατμόσφαιρα «θρίλερ» που επικρατεί στην παράσταση του κ. Στρούμπου. Το κοινό παρακολουθεί, με σχεδόν κομμένη την ανάσα, τις διακυμάνσεις του ρυθμού, που σφυροκοπεί την αφήγηση σε συνάρτηση με τη φειδωλή εκφορά των ερμηνευόντων ηθοποιών. Ο κ. Στρούμπος, με τον «Βούτσεκ»,

τολμά και προτείνει ένα νέο, θα λέγαμε, είδος σκηνικής γραφής, αξιοποιώντας το ελάχιστον, χωρίς να πτωχοποιεί τις θεματικές και τα διανοήματα του συγγραφέα. Κατά συνέπεια, οι ηθοποιοί συμπυκνώνουν το «μετά λόγου γνώσεως», ουδετεροποιούν την έξαρση και αφήνουν ελεύθερη διέλευση, στον θεατρικό χώρο, ζητημάτων που συγκλίνουν εστιάζοντας στην αποτύπωση της απόγνωσης. Εξάλλου, η εκμετάλλευση του ανθρώπου από τον όμοιό του, παρουσιάζεται ωμά σχεδόν στην παράσταση, δείχνοντας, δίχως περιστροφές, τη δυναμική της ευτέλειας δια της οποίας δυνατόν να ζωοποιηθεί το άτομο-πειραματόζωο. Η ανθρώπινη ύπαρξη φθάνει στο έσχατο σκαλοπάτι της ψυχικής ένδειας, με πρωτοστατούν δομικό στοιχείο τη βία. Ο σκηνοθέτης κ. Στρούμπος δίνει έμφαση στην απωλεσθείσα δύναμη του ανθρώπου να αυτενεργεί και να υπάρχει ως αυτόνομη μονάδα καταγγέλλοντας τους μηχανισμούς που τροφοδοτούν τη χειραγώγηση του ανθρώπου. Η μοναδικότητα της ανθρώπινης οντότητας επηρεάζει καταλυτικά την ευαισθησία της σκηνικής «γραφής» του κ. Στρούμπου, η οποία, εκ πρώτης όψεως, βρίθει οξυμώνων. Ωστόσο, η εντύπωση διαλύεται, χάρη στην αλληλοαναίρεση των οξυμώνων, στο επίπεδο της σημασιολογίας αλλά και της αισθητικής, την οποία στηρίζουν. Το σύνολο των ηθοποιών ερμηνεύει τους ρόλους σύμφωνα με τη σκηνοθετική διδασκαλία του κ. Στρούμπου, όπως είναι φυσικό, υπογραμμίζοντας μολαταύτα, κάθε ένας ξεχωριστά, την ύπαρξή του στο πρόσωπο της αναφοράς.

Η Ελεάνα Γεωργούλη, ως Μαρία, δημιουργεί μία εξαιρετική «μαντόνα» αναξιοπαθούσα και συνάμα επιβλητική. Ομοίως, η Δέσποινα Χατζηπαυλίδου, μεταμορφώνεται άνετα σε Αντρέας, Γιατρό και Θεατρίνο, αναδεικνύοντας πτυχές των ρόλων της, που συνδέουν τα τρία πρόσωπα, αν όχι σε θεματική συγγένεια, σε δομική συμμετρία, γεγονός το οποίο απαιτεί άριστη γνώση της σκηνικής ισορροπίας, ως προς τον εσωτερικό διαχωρισμό των ρόλων υπό την έννοια της ισοτοπικής διευθέτησης της υποκριτικής χαρακτηρισολογίας του ηθοποιού. Επίσης, οι ηθοποιοί Δαβίδ Μαλτέζε (Αρχιτυμπανιστής, Λοχαγός) και Μιλτιάδης Φιορέντζης (Βούτσεκ) μετατρέπουν την αισθητή πραγματικότητα των ρόλων τους σε αυτοματοποιητική αναφορικότητα. Με άλλα λόγια, οι ρόλοι τους λειτουργούν ως αυτόματα κατ' αντιστοιχίαν κατασκευή, η οποία δηλώνει την ανθρώπινη παρουσία σε ένα επέκεινα μαρτυρίου της επαπειλούμενης υπάρξεως. Ο Βούτσεκ του κ. Φιορέντζη, για παράδειγμα, δηλώνει την παρουσία ενός εξιλαστήριου θύματος, στο κέντρο ενός κατακλυσμού, στο

τέλος του κόσμου και ό,τι αυτό συνεπάγεται ως ολική καταστροφή. Απέναντι στον Βούτσεκ τοποθετείται συμμετρικά ο Λοχαγός και ο Τυμπανιστής του κ. Μαλτέζε, διερμηνεύοντας την Εξουσία και τους συμπαραστάτες της, την Τυραννία και τους οπαδούς της, όπου Γης και χωροχρόνου.

Η παράσταση του Σάββα Στρούμπου, υπό τους έξοχους φωτισμούς της Χριστίνας Θανάσουλα και των μουσικών ήχων του Δαβίδ Μαλτέζε, αποδίδει την ουσία και τη διαχρονικότητα του έργου του Μπύχνερ: Όσο ο άνθρωπος θα γίνεται αντικείμενο εκμεταλλεύσεως και θύμα ενός εξουσιαστή, τόσο θα ενθαρρύνεται η ασυδοσία και το θολό χάος της βίας, που συνεποπτεύει τις κινήσεις του κοινωνικού ατόμου.

*Η Μαρίκα Θωμαδάκη είναι Καθηγήτρια Θεωρίας και Σημειολογίας του Θεάτρου στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.